

»Ženski list«
izhaja
po enkrat na mesec
in sicer vsako prvo
soboto v mesecu.

Posamezne številke
po 10 vinarjev.

Ženski List

Glasiló slovenskega socialističnega ženstva.

Naročnina
do konca l. 1913 je:
80 vinarjev.

Naroča se:
Uprava »Ženskega
lista« v Ljubljani,
Franciška ul. 6.

Leto I.

V Ljubljani, 7. junija 1913.

Št. 2.

Kaj hoče socialna demokracija.

II.

Ko so pred dobrimi sto leti zaropotali prvi stroji po „hišah groze“ — fabrikah, se je na mah izpremenilo vse proizvodnjanje v industriji, se je sploh izpremenilo vse življenje. Rokodelstvo je propadalo bolj in bolj in rokodelci, ki so bili doslej gospodarji svojega dela, so morali nastopiti suženjsko pot v tovarne. Porodil se je proletariat, zavladal je kapitalizem.

Stroji, ki nadomeščajo človeško delo in ki delajo pod nadzorstvom ljudi, bi bili lahko postali mogočno sredstvo za skrajšanje delovnega časa in bi bili lahko izdatno olajšali težko usodo proletariata. Bogastvo, ki vre iz strojev, bi lahko osrečilo vse človeštvo, kakor so bili že sanjali pogumni misleci pred dvatisoč leti. A prišlo je drugače: stroji so postali najuspešnejše sredstvo za podjarmljenje proletariata in delavstvo so potisnili v suženjsko odvisnost kapitalistov. Stroji so bili od vsega začetka last kapitalistov, katerim mora delavec prodajati svojo delovno moč, da se preživlja. Kapitalist ne izrablja več delavca za ročno delo, temveč za delo ob strojih, ki mu prinaša večji dobiček. Čeprav proizvaja delavec s strojem mnogo več, a ne dobiva zaradi tega višje mezde, čeprav prinaša njegovo delo ob stroju podjetnik večji dobiček, je stroj dostikrat sredstvo, da zmanjša kapitalist delavčevo mezdo.

Prva beseda kapitalistične uporabe strojev je bila — žensko in otroško delo! Ker delo ob stroju ni tako naporno, ker ga zmore tudi manj krepko mišičevje, zato je stroj zaslužil žene in otroke. Marks pravi: „Stroji, to mogočno nadomestilo za delo in delavce, so se takoj izpremenili v sredstvo, da se je pomnožilo število mezdnih delavcev z uvrstitvijo vseh članov delavske družine brez razlike spola in starosti pod neposredno oblast kapitala. Prisilno delo za kapitalista si ni nepostavno prilastilo le otroške igre, temveč tudi svobodno delo v domačem krogu...“ V 647 avstrijskih tovarnah za papir in predelovanje bombaža je bilo okoli l. 1845. od vsakih 1000 delavnih moči le 433 moških; 420 je bilo žen, 147 je bilo otrok! Med tem ko je bil prej le oče v službi kapitala in je s svojo mezdo preživljal družino, se je pričelo sedaj izkoriščanje družine in očetova mezda se je krčila. Izkoriščanje je naraščalo, čeprav je bil skupni zaslužek

družine večji kakor zaslužek očeta, ker je na mesto enega delovnega dne stopilo toliko delovnikov, kolikor je bilo družinskih članov.

Posledice teh dejstev so velikanske: „Delavec je prodajal prej le lastno delavsko moč... Sedaj prodaja ženo in otroke. Postane trgovec s sužnji.“ (Marks.) Neznanska beda je zavladala, ljudstvo je bilo potisnjeno na rob propada. Otroci so bili telesno in duševno pokvarjeni. Komaj so bili stari šest let, že so se jim odpirala vrata v tovarne na stežaj. Kapital seveda, ki je vsesaval otroško kri, je naraščal. Noč in dan so garali otroci. Otroci, ki so delali čez dan, so legli na postelje, ki so jih pravkar zapustili otroci, ki so šli na nočno delo. Postelje se niti ohladile niso. Moderni kapitalizem, ki se je najprej v vsi mogočnosti razvil na Angleškem, je nastopal tako sirovo, da so bili angleški poslanci v prvih desetletjih 19. stoletja večkrat prisiljeni izvoliti komisije, ki so preiskavale otroško delo. In svet je izvedel grozne, strašne reči. Delavec je povedal, da so dobivali otroci v tovarni prav tako hrano kakor prešiči, le da so dobivali otroci še manj. Vsled tega so kradli otroci prešičem iz korit tako dolgo, dokler ni postal vsled kruljenja živali hlapec pozoren in je nagnal otroke z bičem.

Tudi na Avstrijskem so bile posledice otroškega dela strašne. Po uradnih poročilih so morali v letih štiridesetih delati otroci po 12, „kvečjemu“ po 13 ur na dan; na teden so pa zaslužili od 20 krajcarjev do treh goldinarjev. Bolezen in smrt sta želi neusmiljeno med otroki. Ali plačani poveljevalci kapitalizma so dejali, da vzrok boleznim in smrti ni dolgi delovni čas, temveč porednosti, ki jih uganjajo otroci v prostem času. Da, celo tega se niso sramovali, da so kazali na kapitaliste, ki so bogateli ob izkoriščanju otrok, kot na največje dobrotnike ubogih. „V novejšem času“ — tako beremo v knjigi, ki je izšla l. 1843. na Dunaju — „ne sprejemajo v tovarne otroke pod dvanajstim letom in če se to zgodi izjemoma, tedaj le iz usmiljenja do popolnoma zapuščenih otrok, ki beračijo za delo.“ Zakonov, ki bi tem „dobrotnikom“ enkrat za vselej prepovedali nesramno izkoriščanje, seveda ni bilo. Le iz časov cesarja Jožefa II. je bila določba, ki je odredila, da se morajo otroci po tovarnah vsaj enkrat na teden počesati in umiti in dvakrat na leto zdravniško preiskati. To je bilo več kakor pol stoletja vsa zaščita, ki jo je dajala avstrijska vlada proletarskim orokom. L. 1842.

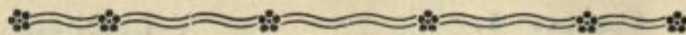
je bil izdan odlok, ki v prvem odstavku prepoveduje otrokom pod dvanajstim letom delo v tovarnah, a v drugem odstavku že dovoljuje delo otrokom od devetega leta dalje po 10 ur na dan, če so prej obiskovali tri leta šolski pouk. Delovni čas za otroke nad dvanajstim letom so določili po 12 ur na dan. Tudi za ta „varstveni zakon“ se niso brigali fabrikantje in so protestirali proti zakonu, ker „ovira industrijo.“

Dolgo, dolgo je trajalo, preden da je avstrijska vlada izdelala zakone, ki so varovali otroško življenje pred izkoriščevalnimi kremplji kapitalizma. Ali vlada bi bila najbrže še dlje odlašala s takimi zakoni, če bi je ne bilo strah pred delavstvom, ki se je v tem času združilo v mogočne organizacije. Ker ne more kapitalizem več izrabljati otrok, pa tem huje davi one, ki jih ne ščiti zakon, namreč otroke, ki so že šoli odrasli in ki jih prištevamo mladinskim delavcem. Na Avstrijskem je delalo po fabrikah, delavnicah, rudnikih l. 1902 221.165 mladinskih delavcev obojega spola.

Prav tako slabe posledice, kakor jih ima otroško delo, ima žensko delo. Odkar je žena morala zapustiti dom in poleg materinskega in gospodinjskega bremena naprtiti si še breme delavke po fabrikah in delavnicah, je družinsko življenje razdrto. Kar očitajo naši nasprotniki nam, to so v resnici sami storili. Ni socialna demokracija ona, ki ruši družinsko življenje, ampak nenasični kapitalizem in oni, ki ga podpirajo, so uničili delavčevo družinsko življenje. Če mora mati delavka puščati otroke same, zanemarjati gospodinjstvo, ker bi drugače njena družina ne mogla živeti, če bi tudi ona ne služila, kaj čuda potem, če nastane v delavčevi družini prepir in sovraštvo, če otroci podivjajo, če se mož uda pijančevanju. Na Avstrijskem je bilo l. 1900 pet milijonov 850 tisoč 158 žen, ki so delale izven doma. To število je danes seveda še vse večje. Učinki ženskega dela so strašni. Žene slabe na telesu vsled prenapornega dela — čez dan v fabriki, zvečer in ponoči doma — in otroci, ki jih rode te delavke, so zapisani smrti, še preden so zagledali luč sveta. Otrok pa, ki ga rodi delavka mati, pride na svet brez odporne sile, ker mu oslabiljeno materino telo ni zamoglo dati dovolj moči in če ostane pri življenju, je to življenje kaj kratko. Mati mora po porodu kmalu zopet na delo, ker drugače nima kaj jesti, otroka mora puščati brez varstva, brez oskrbe. In taki otroci pomrjo že v prvem letu. Tako mori kapitalizem delavske otroke, ker trga matere od dojenčkov. Ali to, kar je za delavstvo poguba, to prinaša kapitalizmu največji dobiček. Matere in otroke poriva k strojem, plačuje jim manj kakor moškimi delavcem in prihranjuje na mezdah. S tem pa slabi odpor delavskega razreda.

In kaj pravi k temu brezmejnemu, brezvestnemu izkoriščanju žen in otrok socialna demokracija? Jasno določno pravi socialno-demokratski program: osemurni delovni čas, prepoved nočnega dela za žene in mladino, nedeljski počitek, ki mora trajati najmanj 36 ur, otroci pod 14 letom ne smejo delati v nobenem

obratu, žene ne smejo delati v obratih, ki ogrožajo njeno zdravje. To hoče doseči socialna demokracija že v današnji družbi in državi. Dosegla pa bo to prav gotovo, če vse delavske žene in dekleta vstopijo v naše vrste, pomagajo pri delu socialne demokracije s tem, da vstopajo v naše organizacije.

V. I. Dimitrjeva:

Eden.

Ob desetih so pričeli streljati. Težko in mogočno so grmeli topovi, zgovorno in urno so ropotale strojne puške, in na dnu teh zvokov se je čulo neprestano, hitro drdranje streliv iz pušk. Izza vogala so streljali na vsakega, ki je neprevidno pomolil nos na cesto, streljali so v okna hiš in v cerkve. In staro, z mahom poraslo kremlsko zidovje se je stresalo in ječalo pred hruščem kanonade, kakršne ni slišalo niti ob Napoleonovem vpadu l. 1812.

Mesto je kazalo nenavadno lice. Okna so bila zaprta in trdno zabita z deskami; tramvaj s konji že davno ni več vozil; ves vsakdanji potek življenja je bil moten, prebivalci so utihnili in so se preplašeni skrivali po hišah; od časa do časa je podil izvošček, konja krepko priganjajoč z vajeti, po praznih cestah in strahoma je poslušal žvižganje krogel. Radovedne kuharice, ki so hitro odele rute čez glavo, so gledale izza vrat in govorile: „Ali že zopet streljajo?“

„Streljajo, streljajo, mamica! Križ božji! Kaj bo iz tega? Mrzel pot me obliva... še nakupovati ne morem, tako žvižgajo krogle okolo.“

„Res, prav tako je, kakor da bi stanovali v trdnjavi. Ves dan je včeraj sedela moja gospoda brez kosila in večerje, pila je le čaj in drugega nič. V službo gospod tudi ni šel.“

„Kaj služba, preljuba! Vsak trenotek te lahko obstrele. Kamorkoli greš, streljajo topovi in se pode kakazi. Predvčerajšnjim jih je srečal moj gospod. Komaj je odšel, so že pričeli vse razbijati... tedaj je sedel na tlak in jokal —“

Hu-u-uu! je zamolklo zadonelo nekje zgoraj in koj nato kratek, težak udarec; stene sosedne hiše so se zmajale in ropotajoč je padel stolpič na tlak. Kuharice so zakričale in izginile. Kanonada je grmela, jasno so drdrali streliv iz pušk. Prav tako je bilo, kakor da se podi tisoč zlih duhov z glasnim smehom in vriščem čez orjaško mesto, v divjem veselju vse uničujoč, vse raztrgajoč...

Gorje, kdor jim je prišel čez pot. Preko ceste je letel deček, brezskrbno žvižgajoč, s košaro na glavi. Ni imel daleč, takoj tam na desni strani je bil doma. Ali zli duhovi so že prežali nanj...

Izza zidu je previdno prikukala puškina cev. Zablislno je, zaropotalo. Začudeno se je ozrl deček naokolo, visoko je planil in padel kakor pri igri na sneg...

Puškina cev je zopet izginila, vse je bilo mirno in tiho; deček se ni ganil. Le rdeč potoček, iz katerega je narahlo puhtelo, je tekel po snegu, vedno širji in širji . . .

In spet so zagrmeli topovi. Iz sosednje ulice je prihajal pretresljiv glas, nato je neznanski krik prerezal kakor oster nož sveži, mrzli zrak. Drobec granate je raztrgal konju lákotnico. Krčevito je tolkel konj na tlaku okolo sebe in z vso močjo se je trudil, da bi vstal, ali iz rane je vrela kri v gorkem potoku, slabotnejši in slabotnejši je postajal konjev napor, pogled njegovih velikih, pametnih oči je postajal vedno motnejši in se prevlekel s smrtno meglo. Nad njim se je sklanjal voznik in kričal z blaznim in srditim glasom: „Ustreljen! Ustreljen do smrti!“ Konj se je zganil zadnjikrat in iztegnil noge. Voznik je tulil.

„Proč pojdi,“ mu je nekdo zaklical. „Hitro pojdi, drugače ustrelje še tebe!“

Voznik pa je gledal z blaznim pogledom na mrtvega konja.

„Ustrelje? Vas naj postrelje! Prokleti! Morilci! Vso Rusijo hočejo ugonobiti! Ne, tega ne bodo storili! Velika je Rusija! Na barikade pojdem! Vrat pregriznem morilcem!“

Bič, ki ga je držal v roki, je zagnal v stran, potem še kučmo in tekel, vpijoč in grozeč.

Topovi so grmeli, zlobno in rezko so se smejale strojne puške, stari kremlski zidovi so bridko zaječali iz stoletnega spanja.

Ves dan so streljali.

Od žganja in krvi omamljeni, so zavzeli v naskoku večkrat vojaki barikade, ali kakor gobe po dežju so zrasle zopet, in če so zrušili eno, so zadeli kmalu ob drugo, zapletli so se v žice in padali, jezni so se odmikali in zopet naskakovali in zopet obstali pred nenadno zraslo steno, ki jim je zapirala pot. Revolucionarcev niso mogli prijeti, skrivali so se nekje, tako da so vojaki prišli že ob um in niso vedeli, s kom da se bojujejo, kdo da je ta nevidni, tajinstveni sovražnik. Včasih se jim je zazdelo, kakor da bi ne bilo nikjer revolucionarcev in kakor da bi bile barikade slepilno delo satanovo. Strah, porojen iz vražarstva, se je priplazil v njih preproste duše . . . Najraje bi bili utekli, končali to nekoristno, nezmiselno vojno z nepoznanim sovražnikom po cestah in ulicah velikega mesta, sredi med hišami in cerkvami s pozlačenimi križi. Ali krogle, od katerih je vsaka zadela, ki so izza barikad letele nanje in šumele nad njimi kakor majhne, hudobne ose, so zbujele v njih slepo besnost, vražarski strah se je izpremenil v grozo in strah pred smrtjo in zopet so navalili v zaprte ulice, naskakovali barikade, razdejali, raztrgali, požigali so, ne da bi vedeli kaj, ne da bi vedeli zakaj . . .

Ena barikada se je zlasti odlikovala s trdovratnim odporom svojih braniteljev in je pošiljala smrtonosne krogle. Zgrajena je bila trdno in umetno iz vreč, napolnjenimi s snegom. Vreče so bile polite z vodo, ki

je zmrznila in vreče tako trdno združila, da se je napravila ledena stena. In za to neprodirno steno se je vzdigovala druga iz raznovrstnega pohišva, vrat, stopnic, podrtih brzozavnih drogov in sodov. Trojno omrežje iz medene žice jo je ovijalo od zunaj in na vrhu je plapolala ponosno in veselo široka, rdeča zastava z napisom: „Živela svoboda!“ Dragonci so večkrat naskočili barikado, ali male, hudobne ose so jim prihrčale nasproti z jeznim brenčanjem, vsesale so se zdaj v tega, zdaj v onega, padali so vojaki in konji. Preklinjajoč so bežali dragonci, vlekli so za seboj ranjene tovariše in spotoma so streljali v brezmejni besnosti na mirno mimoidoče. In ledena barikada je stala še vedno ponosna in nedostopna in rdeča zastava je plapolala veselo nad njo in vriskala je svojo nemo željo: „Živela svoboda!“

„To proketo barikado moramo na vsak način dobiti,“ je dejal oficir svoji četi, ki se je vzlovoljena plazila po ulicah med napol podrtimi barikadami. „To je najvažnejša in najhujša točka, tam je gotovo največ teh malopridnežev!“

Vojaki so molčali in leno gledali okolo sebe, kje da bi uzrli pripravno zasedo. Trdi sneg je škripal pod njihovimi nogami in odmerjena hoja je otlo odmevala v izdajalski tišini pustih ulic. Dan se je nagibal, ali nikjer ni zableščala luč — vse je bilo kakor izmrto. Gosta tema je ležala črno v globini zaprtih vrat, skrivajoč tajinstva in oznanjajoč nesrečo. Po hišah, kjer je še pred kratkim kipelo življenje, veselje in svetloba, je vladala globoka tišina; za okni so se motno svetlikali spuščeni zastori. Bilo je, kakor da bi gledala smrt sama iz njih — hudobna, poželjiva, zmagoslavna smrt . . .

Vojaki so molčali.

„Poslušajte otroci,“ je prijazno dejal oficir, ki je s strahom začutil nemirno razpoloženje vojakov, „otroci, potrudite se vendar! Sami veste, da morajo biti izdajalci krepko kaznovani. Le služite batjuški carju, dobro vas bo poplašal. To proketo tolpo moramo razsekati na kose.“

„Potrudili se bomo, gospod lajtnant,“ so mrmrali vojaki.

Čuj — na vratih hiše se je nekaj zgenilo, drvilo po cesti. Vojaki so se umaknili, oficir, ves blede, je zgrabil revolver.

„Fej, hudič,“ je dejal vendar eden vojakov, „to je bil pes. Tega ustreliti! Umetnost!“

Postavili so se v red in vrsto in pričeli naskakovati iznova, postrani so gledali na hiše, ki so se gledale iz motnih šip zastrtih oken. Kdo ve, morda se skriva za okni sovražnik in škodoželjno čaka ugodnega trenutka, da pošlje nasprotniku izdajalsko kroglo. Slabosti strahu pred smrtjo so krčila vojaška srca. Prestrašili so se in korak se je ustavljal. Noge so zastale, mišice so ohromele, v ustih je bil ostudno grenak okus.

Eden se je izpodtaknil. Puškino kopito je padlo s suhim trkanjem na trdi sneg.

„Vrag“, so sikali tovariši nanj. Oni, ki se je bil spodtaknil, se je zopet vzravnal in jezno mrmral.

Hiše so molčale; motne šipe v oknih so postale še bolj motne, še bolj tajinstvene. Bilo je, kakor da bi se tam nekdo vil od pridušenega, zmagoslavnega smeha. Ko bi bilo mogoče, da bi jih videli, zgrabili, čelo proti čelu, prsa proti prsim, to bi bilo veselo, niti strašno ne, v takem boju bi bil zmisel in bil bi lep. Ali hoditi v temi, temi in miru nasproti, pričakovati kroglo izza ogla in kdo ve, koga bo zadela, nihče ne ve, čemu naj strelja, to je bilo ostudno in grozno... Kdo so pogumni ljudje, ki so zaprli mesto s svojimi barikadami? Kaj hočejo, čemu so vstali zoper red in postavo?

„Stojte!“ je hipoma zapovedal oficir, hreščéče, šepetajoče. Četa je okamenela. To je, to je ona prokleta barikada. Neokusni nestvor se je plazil na križišču dveh dolgih, krivih ulic; šumno je plapolala nad njim rdeča zastava kakor velikanski, ognjeni ptič. Kakor povesod, tako tudi tukaj ni bilo nobene luči — vse svetilke so bile razbite in drogovi so bili na barikadah. Ali nekje daleč se je vzdigoval proti temnemu nebu ognjeni svit in njegove krvavordeče sence so se igrale kakor kri na rdeči zastavi. In zlate besede „Živela svoboda!“ so se svetlo prelivale, iskriale so se v temi in mrazu decemberskega večera.

Oficir je dajal polglasno kratka, hitra povelja. Vojaki so se razkropili v verigo in so se pričeli previdno kakor mačke približevati molčeči barikadi. Ali tam so bili postali že pozorni. Hipoma je zatlel rumen plamenček, suho je zadonel strel in eden od vojakov se je pripognil k zemlji, bridko zastokajoč.

„Ogenj!“ je zaklical oficir kakor besen in pograbil sabljo. Toča krogel je odgovorila na osamel strel z barikade. Trdo so prasketale krogle na les in škripajoč so prodirale v ledeno steno; nekaj je šumelo in se podilo okolo.

Barikada se ni z odgovorom prav nič pohitela; ali vsakokrat, če je tam na njej zatlel plamenček in zadonel ne preglasen pok, je tukaj kdo zakričal in se plazil k zidovju in z roko je tiščal rano, ki je krvavela.

Kri in besnost sta opijanili vojake. Oficir je potegnul sabljo. „K naskoku, otroci,“ je zaklical, „pobijte izdajalce do zadnjega. Za menoj!“

Vojaki so naskočili, kleli, se oprijemali z rokami žic, tolkli po njih s puškami in bajoneti, premetavali so hlode in ledene plošče in pričeli so plezati na ledeno steno. Še dva sta padla spotoma, ali tovariši se niso zmenili zanja, z nogami so pomandrili njiju telese in udri so v sovražnikovo trdnjavo.

„Hura...!“

Trdnjava je zavzeta in zmagovalci so poskakali drug za drugim čez prevrnjene brzozjavne drogove in udri so v notranjost. Odsev ognja je postajal vedno bolj rdeč in krvav odsvit je lil po njih obrazih, spačenih od besnosti.

„Kje so? Pobijte jih! Stojte! Brez pardona!“ je vpil oficir kakor blazen. Široko je zamahnil s sabljo, ki je bila videti v ognjenem žaru kakor oblita s krvjo. Ali ko je poskočil na zemljo, je obstal in se začuden ozrl. Brlog izdajalcev je bil v njihovih rokah, ali kje so bili izdajalci? Iz kupa so štrele podrtine, smuke prevrnjenih sani, motno so se svetile velikanske črke table s prodajalne, ki je stala navpično, — in drugega nič, nikjer človeka... Barikada je bila prazna.

„Lopovi! Bojazljivci!“ je mrmral oficir zmeden. „Kanalje, skrivajo se...“

Ni skončal. Strel je počil; oficir je zaklical „oh“ in sablja mu je padla iz roke. „Tukaj so, tukaj so!“ so vpili vojaki in drli okolo vogala barikade, ki se je tesno naslanjala na visok zid vrta. Tam zakrit od goste sence, ki je padala nanj od stene, je stal le en človek in mirno meril na oficirja, pripravljen, da ustrelji še enkrat.

„Primate ga! Držite! Vzemite mu revolver!“ je zapovedjeval oficir, obraz je imel spačen od bolečin in z roko je držal ranjeno desno ramo. Človek je ustrelil še enkrat, krogla je odletela žvižgajoč preko oficirjeve glave in mu zbila čepico.

Za trenotek so se razpršili vojaki, ali potem so navalili z vso silo na onega, ki je streljal, razorožili so ga, suvali so ga, topli in eden je že vzdignil puškino kopito, da bi mu razčesnil glavo.

„Stoj! Čakajte, otroci!“ je kričal oficir, „za to je še čas, zaslišati ga moramo; ali ste mu odvzeli revolver?“ „Tukaj, gospod lajtnant,“ je zaklical eden vojakov s ponosom zmagovalca in držal revolver kvišku.

„No... pripeljite ga sem!“

Vojaki, razgreti in rdeči, težko sopeč od nepotolažene besnosti, so privlekli revolucionarja pred oficirja. „Pridi sem, lopov! Koliko ljudi si pokončal? Še gonimo se naj s teboj semintje! Na mestu bi te morali pobiti kakor steklega psa!“ Eden se ni mogel premagati in je udaril revolucionarja po glavi. Vojaki, jezni, lačni in trudni, so se komaj zdržali, da bi ga ne raztrgali na kose. Oficir je zavpil nadnje: „Rečem vam, ne storite mu ničesar!“ Vojaki so pritajeno godrnjali in pripeljali ujetnika.

Sedaj sta si stala nasproti, iz oči v oči sta se gledala, zastopnika dveh tujih svetov, aristokrat in sin ljudstva, oficir in revolucionar. Oba mladeniča, oba sinova ene matere, Rusije, ali drug od drugega nezmerno daleč, drug drugemu nezmerno tuja. Pogledala sta se — eden vitek, bled mož z nežnimi ženskimi rokami, z ošabnim obrazom; oni drugi krepak, širokopleč mož z močnimi, prožnimi mišicami in temno poltjo, vaje viharja in ognja. Oficirjeva postava je spominjala na krhko porcelanasto figuro, branitelj barikade je bil vlit iz železa in jekla. Njegove velike črne oči so se svetile veselo in svobodno v temnem obrazu; čepico je bil v borbi z vojniki izgubil in kratki, gosti, temnoplavi lasje so štrele nad strmim, štirioglatim čelom. Lahen, porogljiv nasmeh mu je šinil preko usten s

kratkimi, rdečkastimi brki. Oblečen je bil v kratke usnjate hlače, modro bluzo brez pasu in visoke klobučaste škornje.

Minuto sta se gledala oficir in jetnik; prvi z ostudno spako, drugi izzivajoče in porogljivo. Nato je oficir povetil oči.

„Ali si streljal name?“ je vprašal kratko in sovražno. „Da“, je odgovoril z nasmehom revolucionar.

„Malopridnež!“ je dejal oficir grozeče in krepkeje pritisnil robec na ranjeno ramo. „Kje so tvoji sodrugi?“ Mladi mož je skomizgnil. „Kakor vidite, sem sam tukaj.“

„Lažeš!“ je zavpil oficir ves jezen in zaceptal z ного. „Kje se skrivajo tvoji ljubi tovariši? Kje so? Govori!“

„Sam sem“, je mirno ponovil revolucionar in v njegovih stisnjenih očeh so poigravale vesele hudobne lučke.

„Sam? Ti hočeš trditi, da si sam streljal na moje ljudi? Da si sam zgradil to barikado? Da si sam streljal na kazake in dragonce?“

„Sam,“ je odgovoril mladi mož in ustnice so se mu tresle pritajenega smehu. Oficir mu je pogledal v obraz in ta molčeči smeh ga je spravil v besnost. Kakor skala je stal oni pred njim in čutil je vso svojo brezmoč, da bi ga premaknil. Kri mu je bušnila v obraz. Stisnil je pest in močno zamahnil proti revolucionarju, kakor da bi ga hotel udariti. „Jaz te bom že pripravil, da boš govoril, lopov! Vse bom iztisnil iz tvojega grla!“

Oni je stal in se smehljaj; ponosno in prezirljivo je gledal na svoje sovražnike. Oficir je stopil korak nazaj in iznova povetil oči. „Preiščite ga!“ je dejal hripavo. Vojaki so obkolili mladega moža in klečali ob njem kakor psi ob mrhovini. Obrnili so mu žepe, preiskali bluzo, slekli mu čevlje in jih iztresli, ali razen škatljice cigaret in užigalic niso našli ničesar. Ko so dokončali preiskavo, so vprašujoče pogledali oficirja, ki je gledal v stran in temno opazoval, kako da se razširjajo krvave pege na beli ruti nad rano. „Nič ni, gospod lajtnant, razen cigaret in užigalic.“

„Ustrelite!“ je dejal oficir in ta kratka beseda je zadonela v krvavordečem miru kakor udarec sekire. Vojaki so prijeli revolucionarja za roke, ali on je skomizgnil in se oddaljil sam. „Ni potreba. Umrjem lahko brez pomoči.“ Vojaki so se preplašeni spogledali. Mladi je šel z odločnimi koraki proti zidu, obrnil vojakom hrbet in se vzravnal, vedno še miren, pogumen in smehljajoč. Bledordeči odsev ognja je obžarel njegov temni obraz s trmastimi lasmi nad čelom.

Vojaki so pomerili. Ostro so zaropotali petelini. „Slišiš?“ je kričal oficir. „Eno minuto ti dam odloga. Ali hočeš povedati, kdo je bil s teboj?“ Mladi mož je pogledal proti visokemu nebu, ki je žarel od plamenov požara; pogledal je na rdečo zastavo, ki je plapolala nad barikado in ki je osvetljevala njegov obraz z zmagozlavljem in zanosom, kakor da ne bi bil on pre-

magan, temveč zmagovalec. Vzdignil je roke. „Zdravstvujte, bratje! Za vas umrjem, za našo zemljo in ljudsko vlado! Živela svoboda!“

„Ogenj!“ je zaukazal oficir.

Krvavordeči mir se je stresel od strelav. Votel odmev je prišel iz ulic in nekje daleč zamrl.

Revolucionar je padel — bil je takoj mrtev. Ali še v smrti se je smehljaj in ena njegovih rok se je dvigala vzdignjena proti nebu kakor bi komu grozila. Na barikadi je postalo mirno — tako mirno kakor v grobu. Tihi krvavi valovi so valovili na daljnem nebu; krvava zastava je molče plapolala sredi razvalin. Tiho je bilo . . .

„Vzemite to dol . . .“ je dejal oficir. Vojaki so cepetali neodločeni na mestu, pogovarjali se polglasno in gledali mrtveca od strani. Končno je eden nerodno splezal na vrh in strgal z droga rdečo zastavo. Trenotek je pomislil, potem jo je zmečkal in jo vrgel na mrtveca. V poletu se je blago odvilo, padlo z nežnim šuštenjem na truplo in je pokrilo s kraljevskim škrlatom od nog do glave.

Temni obraz je postal še temnejši; odsev požara se je zrcalil v osteklenelih punčicah; motno so se svetili beli zobje. Mrtvec se je smehljaj in nekomu grozil z odrevenelo roko.

In hipoma se je polotila vseh čudna groza. Molče in razburjeni so hiteli zmagovalci z barikade, ne da bi se ozrli. In zdelo se jim je, kakor da bi vstalo v strahotnem rdečem miru neštevilno železnih ljudi kakor oni, ki je ležal osamljen pri zidu, s prestreljenimi prsi in grozeče dvigujejo roko. In kakor krik zmagovalcev je zadonelo za njihovimi hrbti:

„Živela svoboda!“

Našim ženam!

Dejali smo v zadnji številki „Zenskega Lista“, da delavčeva familija, ako postane član konsumnega društva — prejmlje dobiček konec leta od vsega onega, kar je nakupila v društveni prodajalni. Naračunali smo, da se privarčuje samo s tem v desetih letih do 1000 K. No — povedano bodi, da ni konsumnih društev glavni namen, da dajejo svojim članom takozvano *dividendo*. N. pr. „Delavske zadruge za Trst, Istro in Furlanijo“ (tako se imenuje konsumno društvo za Trst, Istro in Goriško) dajejo prav majhne dividende po 1, 1½, 2% — zato pa imajo uvedene podpore za čas bolezni. Ako član zboli, naznani v prodajalni, kjer kupuje in društvo mu z ozirom na njegovo zvestobo (za kolikor pač je udeležen pri nakupovanju v društvu) daje bolniško podporo. Druga konsumna društva zopet dajejo podpore v časih potrebe, sile — v dobah, ko delavčeva familija najbolj občuti svoj položaj izkoriščevanega proletarca.

„Dividenda“ ni bistvo konsuma. Dividenda je le končni rezultat, končni uspeh med nakupovanjem in prodajanjem.

Pravi pomen konsumnih društev je pa seve v organizaciji, v dejstvu: da se konsumentje sami upravljajo, da si sami — brez pomoči posredovalne trgovine — gospodarijo — da se z organizacijo odjema blaga pripravlja organizirana produkcija.

Boj delavstva za obstoj je težak. V strokovnih organizacijah si pribori delavec eno desetico, dve, tudi tri, včasih celo po celo krono več na dan v upanju, da mu bo ta priborjeni znesek omogočal lažje življenje, lažjo eksistenco! Saj denar rabi delavec, da more eksestirati; $\frac{1}{5}$ zaslužka za stanovanje, $\frac{1}{5}$ za obleko in obutev ter opremo stanovanja, $\frac{3}{5}$ pa za hrano. Delavec, ki zasluži 1200 kron na leto — to je avstrijski takozvani eksistenčni minimum — da po navadi za stanovanje na leto 240 kron, za obleko in drugo zadostuje komaj 240 kron; ostanek 720 K pa se porabi za živež, za vsakdanji kruh, saj to ne pomeni niti celi 2 kroni na dan... Ako tak delavec potom svoje strokovne organizacije in njenih bojev za izboljšanje delavčevega položaja dobi na dan za 50 vinarjev večjo plačo — pomenilo bi to lahko 150 kron priboljška na hrani... ali pa celo kak „luksus“. Dejali smo: pomenilo bi to — ako bi bilo od njega odvisno, ali: že pride hišni gospodar in zdraži za 2 kroni na mesec stanovanje, mesar zdraži meso, v trgovini prodajajo obleko, obutev in živež dražje... Vsi veliki uspehi strokovnih bojev po navadi le obdrže dosednji položaj — ne prinese tistega zboljšanja, ki so ga v resnici dosegli, kajti podražitev odvzame po navadi uspehe.

Zategadelj je dolžnost delavca na gospodarskem polju delati z isto vnemo kot na strokovnem. In tu — na gospodarskem polju — lahko pomaga žena, moževa družica, prav veliko, če le hoče!

Rekli smo, da je glavni pomen konsumnih društev v organizaciji. Kaj pomeni to? Poglejmo to reč: današnje zasebnokapitalistični družabni red — to se pravi: uredba današnje človeške družbe, da posedujejo posamezniki tovarne, rudnike, palače, obilo denarja — uredba, da se z denarjem lahko vse kupi in vse dobi — taka uredba goni naravno skoro vsakega, da si pridobi čim več denarja, in si s tem denarjem napravi čim udobnejše življenje. Nekaj sebičnosti je človeku že prirojene. Zavest, da si z več denarjem pridobi zopet 'sijajnejši obstoj, boljše življenje — taka zavest pa zbudi v človeku še več sebičnosti. Odkod izkoriščanje človeka po človeku, če ve iz sebičnosti, ki je utrdil že prepričanje v obstoječi družabni uredbi „da tako kot je — mora biti — da drugače sploh ne gre.“ Skratka: privatna posest zbuja težnjo po še večji posesti.

Dolžnost neposedejoče mase ljudstva pa je, da ne zbuja v posamezniku sebičnosti, ampak da zbudi v vseh zavest: „eden za vse — vsi za enega!“ Organizacija pa je predstaviteljica te težnje.

Organizacija na gospodarskem polju — recimo: organizirani konsumentje v konsumnem društvu so že takorekoč kos bodoče družbe. Skupaj nakupujejo blago, ga razdele med seboj — konec leta pa prebitek po

tem, v kolikor je bil kdo udeležen, razdele med se — nekaj pa denejo za rezervo na stran za garancijo svojega dela oziroma za bodoče potrebe.“ Ko se otvarja prodajalna za prodajalno, ko raste eno podjetje za drugim — ko ena hiša za drugo postaja last „Konsumnega društva“ — tedaj nikdo ne more reči:

»to je moje«.

Vsi člani in vsak član sam za se pa mora reči:

»to je naše«!

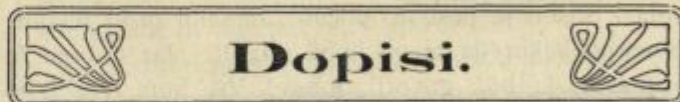
Člani postajajo polagoma ena družina, ki ima za skupno podjetje enake brige in skrbi — ki jo veseli napredek, ki jo žaloste nesreče — koje vsak posameznik z veseljem, vneto, sodeluje pri skupni stvari!

In žena, delavčeva žena ima v tej organizaciji mogočno vlogo in nalogo! Kot članica: kupovati vse potrebščine v prodajalni konsumnega društva — ter med tovarišicami agitirati za pristop v društvo in kupovanje v društvenih prodajalnah... itd., delo, ki ni posebno težavno, ki ne jemlje nič časa, ki je takorekoč potrebno, vsakdanje opravilo...

„Konsumno društvo“ bodi delo žena! Kakor vzljubite dete, kakor imate radi otroke, ki ste jih rodile — prav tako naj bodo Vam, žene! — pri srcu konsumna društva, ki so iz vas — za vas.

Več pa še prihodnjič!

A. K.

Dopisi.

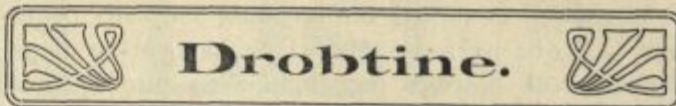
Z Jesenic. Časi se izpreminjajo, tako tudi razmere; nekaj je veljal pregovor, da spada žena le v hišo, k otrokom, ognjišču in kolovratu, dandanašnji pa je drugače. Kolovrata niti ne poznamo več, žena pa mora prijeti že za vsaktero drugo delo, mora iti v delavnice, tovarne i. t. d., le pravic nima nobenih. Pač v gotovih časih dobi neko oblast, to je ob volitvah (ne vemo, ali je tudi drugod tako, ali le na Jesenicah). Takrat pridejo tako imenovani krščanski agitatorji, ki prigovarjajo ženam, da naj vplivajo na vse mogoče načine na moža, da bo volil samo njihove kandidate. Tudi glasovnico sme takrat žena podpisati, seveda le po njihovem okusu. Ob tem času poiščejo vse vdove in posestnice, pa ne da bi jim olajšali bedo, ampak da dobe pooblastila. In tako se je že godilo na Jesenicah, da dotičnica, ki je dala pooblastilo, niti ni vedela, kdo da je zanjo volil, pa ga tudi poznala ni. Na tak način skupaj spravljeni občinski odbor bi moral skrbeti za blagor občanov. Pa se ne briga ne za tržne dneve, ne za javna perišča in druge nujno potrebne stvari, ki bi bile ženam v korist. Namesto da se brigate za razne koncesije v korist svojim ljubljencem, skrbite za stvari, ki se tičejo splošnosti, posebno tudi ženstva, saj ste le z žensko pomočjo prišli do svojih stolčkov.

Hrastnik. Pri nas smo se prav razveselile, ko smo dobile „Ženski list“. Prepričane smo, da se bodo

žene in dekleta krepko oprijele svojega glasila in mu ostale zveste. Saj je pa tudi marsikatera žena vse bolj vnetja za socialistično delo kakor pa njen mlačen mož. Posebno pri volitvah agitirajo rudarske žene z večjo vneto za delavske kandidate kakor pa marsikateri mož. Zaradi tega je pa potrebno, da se tudi me žene izobrazimo in pomagamo našim možem v boju za delavske pravice. Čim bolje se bo godilo našim možem, tem bolje se bo godilo nam in našim otrokom. Vsaka žena in dekle naj ostane zvesta naročnica „Ženskega lista“ in naj pridobiva še nove naročnice.

Ali ste možje? (Iz Hrastnika). Neki dan pred binkošti sem šla v prodajalno konsumnega društva. Sreča me žena rudarja, ki je nesla 4 kg slanina. Vprašam jo, kam da nese, ker je šla od doma. Odgovori mi: „Veš, moj mož ne dobi nikdar ali pa prav redkokdaj le vinar od svojega zaslužka, ker vse pridrže za „fasungo“ pri rudniku. Sedaj sem dobila to slanino iz gverkovskega skladišča in jo bom prodala, da dobim nekaj denarja. S tem denarjem bom kupila v vašem (delavskem) konsumu nekaj mesa za praznike. V gverkovskem skladišču ne bodo dobili nič mesa, rekli so baje, da rudarji ne potrebujejo za praznike mesa.“ Nato jo vprašam, za koliko da bo pač prodala to blago. Pove mi, da ga proda največkrat po 1 K kilogram. (1 kilogram pa velja 1 K 80 vivarjev). Dejala sem ji: „Meni pa ni treba tega, ker nakupujem vse v delavskem konsumu, kjer dobimo vse, kar rabimo. In kakšno gospodinjstvo je to? Sedaj boš prodala kilogram po 1 krono, tam ti ga bodo pa vračunali po 1 krono 80 vinarjev in tako izgubiš 3 krone 20 vinarjev. Glej, ali bi ne bilo veliko bolj pametno, če bi kupovala v našem konsumu in bi ti mož prinesel lahko ves zaslužek domov?“ Vem še za druge žene, ki jemljejo v gverkovskem skladišču sladkor, kavo i. t. d., potem pa prodajajo za polovično ceno, samo da dobe denar za žganje in vino, otroci pa stradajo doma.

Silno me je to užalostilo. Ali se res naši rudarji in njihove žene ne bodo še spametovali? Ali naj ostane vedno tako? Kako naj pomagamo me žene, da se odpravijo te razmere? Vsaka žena bi morala gledati na to, da prinese mož ves zaslužek domu. Njen ponos bi jo moral podžigati k temu, da ne bi odnehala prēj, dokler ne doseže tega. In možje sami! Samo slaboumnim in zapravljujcem ne dajo denarja v roke. Rudarji, če ste možje, potem morate pa odločno biti na stališču, da to, kar zaslužite v potu svojega obraza, da ste tudi gospodarji tega krvavo prisluženega denarja. Z vašim zaslužkom nima rudnik nič opraviti kakor to, da vam ga izplača in potem gospodarite vi z njim po svoji lastni volji. Tako pa puščate svoje trdo zaslužene krajcarje družbi, ki vas izmозgava, namesto da bi kupovali tam, kjer imate dobiček od tega. Slab mož, ki ga gospodarijo drugi, ki mora imeti jeroba!

Žene v javnih službah.

Šolska nadzornica. Gospodična Maud Lawrence v Londonu je bila imenovana za nadzornico vseh dekliskih ljudskih in obrtnih šol, ki so pod ženskim vodstvom.

Arhitektinja. V Novem Yorku gradi gospodična Parkerjeva najvišjo hišo na svetu, poslojce za banko. Za to velikansko stavbo bodo porabili sto tisoč centov jekla, vrednega 1 milijon dolarjev. Parkerjeva je zgradila že mnogo deset in dvanajstnadstropnih hiš v Bostonu in Baltimoru.

Županja. V Daytonu, v ameriški državi Wyoming, je bila skoraj soglasno izvoljena za županjo gospa Weslerjeva. Gospa je vdova in trgovka, velja za zelo bistroumno in je izredno dobra govornica.

Vpliv žen na zakonodajo. Poslanska zbornica v Kansasu (Amerika) je sprejela zakon proti trgovini z dekleti. Zakon so ženske volilke zahtevale in izposlovale od zbornice. V glavnem mestu iste države, v Topeku, so ženske volilke pripravile poraz dosedanjemu županu, ker je bil kandidat tovarnarjev, ki izdelujejo alkoholne pijače. Po vsej državi glasujejo ženske volilke proti onim kandidatom, ki se odločno ne izrečejo za boj proti alkoholu, ker ravno žene vsled pijančevanja moških največ trpe. V mestu Kansasu je žena mestna blagajničarka, druga pa magistratna tajnica.

V državi Kolorado, kjer imajo žene volilno pravico, je mnogo žen v javnih mestnih in državnih službah.

15 žen v šolskem svetu. V Curihu v Švici je bilo poklicanih 15 žen v šolski svet. Med njimi sta tudi dve socialistinji in sicer sodružica Simon-Bebelova, hči voditelja nemške socialno demokratične stranke Avgusta Bebla in odvetnica sodružica dr. Brüstleinova, tudi hči socialnega demokrata.

Občevanje z otroki.

Bodi prizanesljiva! Prava vzgoja ni lahka umetnost in pred vsem je potrebno za dobro vzgojo mnogo časa, miru in potrpljenja. Največje zlo povzroči vzgojitelj, ki se hitro razburi, ki je nervozen in nepotrpežljiv. Poglej vrtnarja, s kakšno skrbjo in ljubeznijo goji cvetice, kako previdno in premišljeno ravna z njimi, da uspevajo in cveto. Če bi jih prijemal trdo in robato, vse njegovo upanje bi splavalo po vodi; če bi ravnal z njimi kar na slepo srečo — ves njegov trud bi bil uničen. Le mirno, premišljeno ravnanje prinaša vrtnarju zaželjen uspeh. Mati, tudi ti si vrtnar, v tvojih rokah so človeške rastline, ki potrebujejo mnogo ljubezni in prizanesljivosti, mnogo skrbljivosti in tihega dela. Daj rastlinam dobre zemlje kolikor moreš, da črpajo iz nje moč in rast; ne odteguj jim solnca ljubezni in veselja,

le to zamore izvabiti iz otroške duše vse kali, in potem — bodi prizanesljiva! Ne karaj in ne dregaj venomer; ne besediči nepretrgoma na otroka; pusti rastlinci — otroku, da se sama razvija. Mir mora imeti otrok in ne bodi že vsa iz sebe, če je otrok semintje neroden, nevljuden. Vsaka nerodnost nima za posledico pokvarjenega človeka in neumnost, ki jo učini otrok, v svoji nerazsodnosti, ni še dokaz, da bo otrok vse svoje življenje lehkomišljen. Čvrst, razborit otrok bo zrasel v pogumnega, odločnega človeka. Otrok, ki učini

nekaj takega, kar imenujemo odrasli „slabo“, ne vidi v tem nič izrednega, napačnega; vzgojitelj pa se mora naučiti presojsati vse z merilom otroškega mišljenja. Če zraste rastlina prebujno, vzame vrtnar nož in jo poreže, če postaja otrok res poreden, tedaj je čas, da nastopiš s strogo resnostjo in kaznuješ. Ali ne bodi ozkosrčna in ne vznemirjaj se po nepotrebnem, ne izgubi prehitro razsodnosti in potrpljenja. Čakaj tiho, opazuj, poravnaj vse z ljubeznijo, bodi vesela in prizanesljiva!

Kdor
ljubi dobro kavo,

rabi kot pridatek »pravi: Franck«,
katerega se spozna po tovarniški
znamki: Kavin mlinček.

Tovarniška znamka

Mnogi
tisoči

gospodinj je spoznalo ter je znanost potrdila, da zasluži »pravi Franck« iz domače tovarne v Zagrebu kot najfinejši kavin pridatek najtopleje priznanje.

Varstvena znamka »kavin mlinček« varuje pred ponaredbami.

Konsumno društvo za Ljubljano in okol.

r. z. z. o. z.

ustanovljeno l. 1908.

ima včlanjenih 1800 družin.

Sedež društva v Ljubljani. Pisarna v Spod. Šiški, Kolodvorska c.

Prodajalne: v Ljubljani, Sodna ul. 4
» Krakovski nasip
» Bohoričeva ul.
v Sp. Šiški, Kolodvorska c.
» Celovška c.
na Viču-Glincah (F'arinčičeva hiša)
v Tržiču na Gorenjskem
na Jesenicah (pri Ferjanu)
na Savi (v Mencingerjevi hiši)
na Koroški Beli (pri Pristavcu)

Lastna pekarna v Šiški na Celovski c.

Za člana lahko pristopi vsaka svojepravna oseba; pristopnina znaša 1 krono, delež 30 kron (ki se plačuje lahko v obrokih).

Hranilne vloge se obrestujejo po $5\frac{1}{2}\%$
od dne vloge do dne dviga.

Konsumno društvo za Ljubljano in okolico je v štirih letih (od 1908—1912) izkazalo prebitka za 48.000 kron.

Nadzorstvo.

Načelstvo.

Ivan Jaž in sin

Ljubljana, Dunajska cesta 17.

Šivalni stroji

Kolesa

iz prvih tovarn Avstrije:

Dürkopp, Styria,
Waffenrad.

Adlerjevi
pisalni stroji

Izborna konstrukcija
in elegantna izvršitev
iz tovarne v Lincu.
Ustanovljena l. 1876.

Vezenje

poučujemo brezplačno.

Ceniki zastoj in franko.

